

Anmeldelse af Jakob Skovgaard-Petersen: *Lille leksikon med arabiske ord på dansk.*

Informations Forlag, 2025. 128 sider.

AYMERIC DAVAL-MARKUSSEN

Lille leksikon med stor rækkevidde. Skulle jeg sammenfatte dette værk med blot fem ord, ville jeg vælge disse. Heldigvis har jeg lidt mere plads til at uddybe og begrunde denne stillingtagen.

To nylige hændelser i det globale politiske landskab inspirerede Jakob Skovgaard-Petersen (herefter JSP), som er professor i islamiske studier ved Københavns Universitet, til at skrive denne bog. Den ene involverer en vis præsident i USA, der udpegede et bestemt ord som det skønneste i den engelske ordbog, tydeligvis helt uvidende om, at ordet rent faktisk stammer fra arabisk, mens verden samtidig blev ramt af en afgiftsrig. Den anden fandt sted i Danmark: en offentlig debat igangsat af et opslag af Mai Mercado på internettet, hvor hun reagerede kraftigt på optagelsen af et arabisk udtryk i Den Danske Ordbog og krævede, at dansk og arabisk skulle holdes adskilt.

Forfatteren kastede sig ud i at registrere alle opslag i Den Danske Ordbog, hvor arabisk oprindelse var angivet. Han nåede frem til 185 ord. Selvfølgelig er der mange flere, der har fundet vej ind i dansk, men de står altså ikke i ordbogen – i hvert fald ikke endnu. I alt kan man læse og lære om små 200 arabiske ord og udtryk, som er mere eller mindre udbredte i en dansk kontekst.

Bogen tager udgangspunkt i et udpluk af 27 gloser af arabisk oprindelse, der forekommer så hyppigt, at de fleste danskere vil (gen)kende dem. Hvert opslag fungerer som introduktion til et emne og relaterede begreber. På denne måde behandler forfatteren en lang række emner, nogle mere aktuelle end andre. Alle store områder, hvor arabisktalende har haft indflydelse og sat sproglige spor, indgår, fra videnskab til mad-

kultur og videre til mere følsomme emner som politik og religion. JSP formår at fortælle en kort historie ud fra hvert ord og tager læseren på en rejse, der spænder vidt og bredt i både tid og rum. Gennem bogens sider når man næsten hele kloden rundt og besøger adskillige tidsaldrer, fra Silkevejen i det gamle Kina over det antikke Mesopotamien til nutidens USA, men altid med den arabisktalende verden i centrum. Det arabiske sprog har nemlig længe sat leksikalske spor i det danske, først og fremmest gennem andre europæiske sprog (såsom fransk og tysk) i middelalderen, men også senere og i nyere tid.

Trods sin beskedne størrelse er bogen både informativ og fyldestgørende. Mere end én gang oplevede jeg at læse et afsnit færdigt og synes, at der manglede noget – og gang på gang blev jeg glædeligt overrasket over at se det behandlet et par afsnit senere. Selv lærte jeg også en del i processen, og flere etymologier kom faktisk bag på mig.

Naturligvis behøver man ikke at være sprogprofessor for at kunne sætte sig ind i og udforske et ords oprindelse (men det at være to- eller flersproget er naturligvis en fordel), og det beviser JSP så absolut. Men som sprogforsker med særlig interesse for sprogkontakt har jeg alligevel et par kritiske bemærkninger.

For det første har jeg en tendens til at rynke på brynet, hver gang jeg læser udsagn om kreolisering som en blandingsproces, især i ikke-lingvistisk forstand. Her skriver JSP, omend meget forsigtigt formuleret, om ”en kreolisering af en subkultur” (s. 92) til at betegne leksikalske overførsler, som forbindes med ungdomskulturen. Men sproglig kreolisering handler faktisk nærmere om grammatiske træk og innovationer, som opstår i kølvandet på intens sprogkontakt, og har som sådan intet med leksikalsk blanding at gøre. Men det er en mindre ting. En anden mindre ting, jeg kan nævne, er, at jeg kender mindst én kollega, der vil hæve øjenbrynene over at se sit modersmål omtalt som ’hollandsk’ i stedet for ’nederlandsk’ (læseren har nok gættet, at vedkommende kommer fra Nederlandene).

Derudover noterede jeg også nogle ganske få, mere generelle mangler. Den mest åbenlyse vedrører en direkte sammenhæng mellem den arabiske verden og Skandinavien sidst i vikingetiden. Den rejsende diplomat Ibn Fadlans skildring (som var kilde til inspiration for en fantasifuld filmatisering fra 1999 med Antonio Banderas i hovedrollen) er til dags

dato stadig en af de vigtigste og mest omfattende overleveringer, vi har om dagligdagslivet og skikke i vikingetiden (Simonsen 1981). Det var lidt skuffende ikke at se ham nævnt i bogen, ikke engang i det afsluttede kapitel, hvor vikingetiden ellers bliver omtalt (s. 113).

Der findes også en række andre ord, som formodentlig er kendt af et flertal af danskere, og som kunne have været oplagte tilføjelser. Især i lyset af den aktuelle situation i Mellemøsten, hvor der udspiller sig et folkemord på palæstinensere for åben skærm (Human Rights Council 2025), kunne det have været relevant at berette om den relaterede modstandskamp med udgangspunkt i ordet *intifada* ('opstand' eller 'oprør'). Dette anser jeg for at være den væsentligste udeladelse.

Ovenstående bemærkninger hører imidlertid til i småtingsafdelingen og trækker på ingen måde ned i den samlede vurdering af bogen. Nu kan vi vende tilbage til de positive aspekter.

Som sprogkontaktforsker vil jeg lægge ud med at rose JSP for at inddrage sproget *lingua franca* (s. 101, 123), som var et udbredt kontaktsprog i middelalderen, hvor det blev brugt af handelsfolk i og omkring Middelhavslandene. *Lingua franca* tilhører en bestemt type kontaktsprog, som kaldes for pidginprog. Et pidginssprog er en stærkt forenklet kode, som er opstået for at overkomme sproglige barrierer mellem talere af forskellige sprog. *Lingua franca* bestod af leksikalske og grammatiske elementer fra forskellige indoeuropæiske sprog, blandt andet italiensk, fransk og spansk, og fra tyrkisk og arabisk. Udviklingen af denne type kontaktsprog udgør det første skridt mod sproglig kreolisering: når en kontaktsituation varer så længe, at børn begynder at tilegne sig pidgin sproget som modersmål, udvikler de en række nye grammatiske træk for at opveje de træk, der gik tabt i pidginstadiet. Som JSP selv påpeger, har *lingua franca* medvirket til, at flere arabiske gloser med tiden også er kommet ind i det danske sprog.

Det næste positive, der kan fremhæves, er et kapitel om arabisk udtale og skriftsystem. Gennem en sammenligning af sprogenes lydlære indføres læseren i det arabiske alfabet (s. 59–62), som illustreres med lyde, som dansk og arabisk har til fælles, samt lyde, der adskiller dem. Selvom kapitlet er ganske kort, får læseren alligevel indsigt i, hvordan skriftsprogets tegn fungerer.

JSP tøver heller ikke med at tage fat på en del stereotyper og fordom-

me om islam. På en meget pædagogisk måde gennemgår han en række emner, som deler vandene i den danske befolkning. Selvom det ikke står sort på hvidt, kan man ane forfatterens hensigt mellem linjerne. Bogen henvender sig her vist især til den del af befolkningen, som er islamkritisk, og giver mulighed for at opnå en bedre forståelse af arabisk kultur mere generelt. På denne måde forsøger den at vende et negativt billede af muslimer til et mere positivt et.

Det afsluttende kapitel samler op på diskussionerne i bogen og tager desuden et kig på sprog fra en politisk vinkel. Kapitlet spørger, hvorvidt der egentlig er behov for at indføre fremmede ord i et sprog. Sprogforskeren vil naturligvis svare her: hvis ikke det var tilfældet, så ville det jo ikke ske!

Sproglig adfærd er et af de aspekter af menneskets sociale omgang, der er sværest at regulere oppefra. Medmindre man lever i en totalitær stat uden ytringsfrihed, hvor et sprog selvfølgelig kan undertrykkes og muligvis forsvinde. Der findes utallige eksempler på, at forskellige præskriptive institutioner (som f.eks. det prestigefyldte franske *Académie Française*) sjældent opnår at styre brugen af sproget. Det hænger nemlig ofte sådan sammen, at sådanne tiltag får den stik modsatte effekt. I sidste ende er det jo sprogbrugerne, der bestemmer. Et godt eksempel i dansk sammenhæng er brugen af kønsneutrale pronomener, som er ved at vinde indpas i det danske sprog – vel at mærke helt uden indblanding af statslige institutioner eller lovgivende organer. Sprog kan undertrykkes, men kan ikke tæmmes.

Det bemærker JSP også, når han bruger lingua franca som ”et eksempel på et mere egalitært sprog” (s. 123). Et moderne eksempel på et sprog, der er udviklet nedefra blandt befolkningen uden indblanding fra statsstrukturer eller andre institutioner, og som er på vej til at blive et verdenssprog, er det engelskbaserede kreolsprog ”West African Pidgin”, som tales i det meste af Vestafrika (se f.eks. Yakpo 2024). Læg mærke til, at sprogets navn stadig bærer præg af dets fortid som pidginsprog (se også Bakker 2026).

For god ordens skyld skal det lige nævnes, at det engelske ordforråd i overvejende grad består af elementer indført fra fransk og norrønt. Kiggede man alene på ordforråd, så ville engelsk være at betragte som en del af den romanske gren af indoeuropæisk (Grant 2009: 130).

Alt i alt er denne lille bog en glimrende læseoplevelse, som kan anbefales til alle, uanset baggrund eller holdning til andre sprogs indflydelse på ens modersmål. Den er velskrevet og letlæselig og dermed tilgængelig for de fleste. De rige kildehenvisninger bidrager til at kontekstualisere ordenes historie. Bogen vil gavne mange, måske især læsere, der har et kritisk syn på fremmede kulturer generelt, og som mener, at man skal værne om det danske sprog ved at udelukke indflydelser udefra. Som forfatteren korrekt påpeger, har sprog verden over altid integreret fremmede gloser i deres ordforråd, og dansk er ingen undtagelse. Det kommer endda til at optage endnu flere (arabiske) ord i fremtiden. Det er et naturligt fænomen, at sprogbrugere indfører nye leksikalske elementer fra andre sprog – hvad enten det skyldes, at der ikke findes ord for et bestemt begreb, eller at man vil skille sig ud. Ingen sprog er immune over for leksikalsk blanding, og eksemplet med arabisk bekræfter dette i høj grad. Det er en ubenægtelig kendsgerning, at arabisk kultur har beriget andre kulturer på så mange måder, lige fra indførelsen af det arabiske talsystem til danskernes yndlingsdrik.

Det er i øvrigt helt med vilje, at ikke ét eneste af JSPs udvalgte ord er nævnt her. Det fascinerende univers, han har formået at bygge op omkring disse 27 arabiske ord, skal ikke afsløres på forhånd. Men helt overordnet kan det siges, at bogen vækker genklang af den velkendte frase i historisk lingvistik: ”Every word has its history”. Læseren har noget at glæde sig til, for læsningen er en fornøjelse fra første til sidste side.

Aymeric Daval-Markussen, postdoc

Institut for Kommunikation og Kultur, Aarhus Universitet

linadm@cc.au.dk

Aymeric Daval-Markussens forskning er finansieret af Danmarks Frie Forskningsfond, Grant 10.46540/4256-00026B.

LITTERATUR

Bakker, P. 2026. Names for contact languages. *Journal of Pidgin and Creole Languages* 41(1). 27–58. <https://doi.org/10.1075/jpcl.23026.bak>.

- Grant, A. 2009. Admixture, structural transmission, simplicity and complexity. N. Faraclas & T.B. Klein (red.), *Simplicity and complexity in creoles and pidgins* (Westminster Creolistics Series 10), 125–152. London; Colombo: Battlebridge.
- Human Rights Council. 2025. *Sixtieth session. Legal analysis of the conduct of Israel in Gaza pursuant to the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*. <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2025/09/israel-has-committed-genocide-gaza-strip-un-commission-finds> (tilgæet 12. maj 2026).
- Simonsen, J.B. 1981. *Vikingerne ved Volga. Ibn Fadlans rejsebeskrivelse resumeret, deloversat og kommenteret af Jørgen Bæk Simonsen*. Højbjerg: Wormianum.
- Yakpo, K. 2024. West African Pidgin: World language against the grain. *Africa Spectrum* 59(2). 180–203. <https://doi.org/10.1177/00020397241263364>.